

MH Közegészségügyi és Katonaorvosi Kutató Intézet

A Kaposvári Katonai Kerület komplex közegészségügyi ellenőrzésének tapasztalatai

Dr. Kékesi Zsuzsanna orvosalezredes,

Dr. Ürögi József orvosalezredes

Közlésre érkezett: 1995. november 10.

Kulcsszavak: komplex (átfogó) közegészségügyi ellenőrzés, településhigiéne, élelmezéshigiéne, munka- és sugárhigiéne, környezetvédelem

A szerzők az 1994-ben, a 2. számú Katonai Kerület (Kaposvár) alakulatainál végrehajtott komplex közegészségügyi ellenőrzés eredményeit ismertetik. Az 1992-es tapasztalatokat összehasonlítva az 1994. évi ellenőrzés eredményével szembetűnő változást nem észleltek.

A helyszínen tapasztaltak részletes összehasonlító értékelése alapján a következők mondhatók: az egyre súlyosabb gazdasági nehézségek a higiéné szinte valamennyi területén éreztetik hatásukat. A karbantartások, felújítások sorozatos elmaradása miatt egyre romlik az elhelyezési körletek, különösen a vizes blokkok, az élelmezési blokkok, a munkahelyek és a víz-, valamint a szennyvízrendszer műtárgyainak műszaki állapota. A tisztító és fertőtlenítőszeres nem kielégítő mennyisége és nem megfelelő használata miatt az élelmezési blokkokban gyakoribbá vált a higiénés kifogás. A környezetvédelmi tevékenység általában megfelelő, néhány alakulatnál gondot jelent az olajos iszap végleges elhelyezése. Az egészségügyi szolgálatok járványügyi munkája az előírások, utasítások szerint történik, az egészségnevelésre, egészségvédelemre azonban nem fordítanak kellő gondot.

A szerzők felhívják a figyelmet arra, hogy az alakulatoknál kiemelten kell kezelni a közegészségügyi tevékenységet, hiszen a higiénés helyzet rosszabbodása megbetegedések, egészségkárosodások, esetleg járványok kialakulását is okozhatja.

A Magyar Honvédség Közegészségügyi és Katonaorvosi Kutató Intézetének kiemelten fontos feladata az MH alárendeltjeinél a közegészségügyi helyzet

rendszeres ellenőrzése, a változások folyamatos nyomonkövetése, a szükséges, a higiénés körülmények javítását célzó intézkedések kiadása.

A sorállomány és a hivatásos, valamint a közalkalmazotti állomány hangulatát, közérzetét, egészségi állapotát lényegesen befolyásolják az élet- és munkakörülmények, az ételmezési és egészségügyi ellátás színvonala, a közvetlen környezet minősége. Az elhelyezésre, az ételmezéshigiéniére, a munkahelyek kialakítására, a környezetvédelmi tevékenységre és az egészségügyi ellátás megszervezésére vonatkozó utasítások, előírások betartása, a normák biztosítása rendkívül fontos feladat. (5., 6., 7., 8., 10.).

Az Intézet évek óta végez komplex (átfogó) közegészségügyi ellenőrzéseket az MH alárendeltjeinél. Az ellenőrzések az alábbi szakterületeket érintik: településhigiénié, ételmezéshigiénié, munka- és sugárhigiénié, környezetvédelmi tevékenység, az egészségügyi szolgálat tevékenysége, egészségnevelés, egészségvédelem.

1994-ben az Intézet munkatervében kiemelt feladatként szerepelt az MH 2. számú (Kaposvár) Katonai Kerület alárendeltségébe tartozó alakulatok átfogó ellenőrzése. Az ellenőrzés a fenti szempontok figyelembevételével 12 helyőrség 21 önálló alakulatára terjedt ki.

Az ellenőrzés szempontjai

Az ellenőrzéseket az Intézet alkalmanként 5-7 fős teamje hajtotta végre, a különböző szakterületeket az adott laboratóriumok vezetői, illetve a közegészségügyi felügyelők vizsgálták. Lehetőség szerint a különböző alakulatoknál az egyes tevékenységi formákat mindig ugyanaz a személy ellenőrizte,

ezzel is biztosítva az értékelés egységességét.

Az ellenőrzéseken az 1992-ben összeállított kérdőívek kerültek felhasználásra, ezek segítségével lehetőség volt a két vizsgálat eredményeinek összehasonlítására. A felmérő lapok összeállítása az érvényben lévő rendeletek, utasítások, valamint az Országos Intézetek útmutatói, módszertani levelei, ajánlásai alapján történt.

Az ellenőrzések során a helyszíni szemle végrehajtása mellett vizsgáltuk az előírt okmányok, nyilvántartások, jelentések, tervek meglétét, tartalmi megfelelőségét, a vezetésükre vonatkozó utasítások betartását.

A kiszállások általában a hét első napjain kerültek sorra, így lehetőség nyílt a helyszíni mintavételezésre is.

Részleteiben vizsgálataink az alábbi területekre terjedtek ki:

- A településhigiénié keretében vizsgáltuk a vízáadó berendezések műszaki állapotát, az üzemeltetés szakszerűségét, a vízkezelő berendezések használatát, a vonatkozó higiénés előírások, utasítások, rendeletek betartását, valamint a szolgáltatott ivóvíz minőségét. Ugyancsak sor került a kommunális szennyvízelhelyezés módjának, az önálló szennyvíztisztító műtárgyak kialakításának, állapotának üzemeltetésének és esetenként határfokának ellenőrzésére.
- Az elhelyezési körletek ellenőrzési szempontjai a következők voltak: építészeti, műszaki állapota, a hálóterem higiénés állapota (ágyszám, alapterület, kubatúra, fűtés, szellőz-

tesztelés, világítás), vizes blokkok állapota (szaniterek száma, melegvízszolgáltatás, szellőzés, megvilágítás, fertőtlenítés), tanterem megfelelő-sége.

– Vizsgáltuk a kommunális szemét gyűjtését, tárolását és az elszállítás módját.

– Az ételmezőhigiénés ellenőrzés valamennyi konyha (legénységi, tiszti), büfé, vegyesbolt vizsgálatára kiterjedt. Ezen belül különös figyelmet fordítottunk az ételmezői blokkok műszaki állapotának értékelésére, a funkcionális helyiségek meglétére, ezek kapcsolatára. Ellenőriztük az élelmiszerek tárolására, (kiemelve a szakosított és hűtőtárolás lehetőségének biztosítását), előkészítésére, az ételkészítésre vonatkozó közegészségügyi előírások betartását. Vizsgáltuk a személyi higiénés követelmények betartásának lehetőségét, a mosogatás megfelelő végrehajtását, az ételminták szabályos tárolását, az ételmaradék gyűjtését, tárolását és elszállítását, valamint az étkezdék állapotát. Sor került a kiegészítő gazdaságok ellenőrzésére is.

– Az alakulatok ellenőrzésénél az összes munkahely műszaki és higiénés állapotának felmérését elvégeztük. Ez kiterjedt az egyes munkahelyek kialakításának, a munka- és balesetvédelmi oktatás rendjének, adminisztrációjának, az elsősegélynyújtó felszerelések meglétének, feltöltöttségének vizsgálatára. Vizsgáltuk a védőfelszerelések, egyéni védőeszközök meglétét, használatát, tárolását, beszerzési lehetőségeit. Az alakulatok munkavédelmi megbízottjai

számot adtak a foglalkozási megbetegedések előfordulásáról, jelentéséről, a kivizsgálások rendjéről. A munkahigiéné keretében, szakember segítségével került sor a sugárveszélyes munkahelyek helyzetének felmérésére is.

– A környezetvédelmi tevékenység ellenőrzése során vizsgálatra került a veszélyes hulladékok kezelése: a gyűjtésükre, ideiglenes tárolásukra, megsemmisítésükre, vagy elszállításukra és megsemmisítésükre vonatkozó előírások betartása, a szükséges nyilvántartások és az előírt bejelentések megléte.

– Az egészségügyi szolgálatok tevékenységének értékeléséhez ellenőriztük az előírt tervek, dokumentációk meglétét, az adminisztrálás naprakészességét és megfelelőségét, a segélyhely műszaki és higiénés állapotát, a személyi állomány járványügyi ismereteit, a fertőtlenítő, illetve sterilizáló berendezések megfelelő használatát, a rovar- és rágcsálóirtás helyzetét. Az egészségnevelési tevékenységgel kapcsolatban a felvilágosító előadások, egészségvédelmi tervek, a meglévő illetve szükségesnek tartott kapcsolatok szerepeltek a kérdések között.

Az eredmények összesítéséhez, értékeléséhez a kérdőíveken kívül az ellenőrző szakemberek írásos jelentései szolgáltak alapul. Az értékelést a Közegészségügyi osztály vezetője és helyettese végezte, az adatok nyilvántartása, értékelése és az ábrák elkészítése számítógép segítségével történt.

Az értékelés egyrészt az érvényben lévő

normák alapján történt (pl. szaniterek száma, alapterület, kubatúra a létszám függvényében). A vízművek, élelmezési blokkok és munkahelyek, a környezetvédelem és az egészségügyi szolgálat tevékenységének értékelésekor az érvényben lévő utasításokat vettük figyelembe. Az egyes szakterületek minősítése (jó, megfelelő, nem megfelelő) a részterületekre vonatkozó eredmények összegzésével történt: nem megfelelőnek minősítettük azt a szakterületet, ahol a részterületek több, mint 50%-a valamilyen okból kifogásolt volt. Megfelelő az a szakterület, ahol a kifogásolt területek aránya 25 és 50% közé esik, jó, ahol a kifogásoltság kevesebb, mint 25%.

Eredmények

A dolgozatban csak néhány - általunk különösen fontosnak tartott - terület közegészségügyi helyzetét részletezzük: az ellenőrzések tapasztalatait az ábrák szemléltetik.

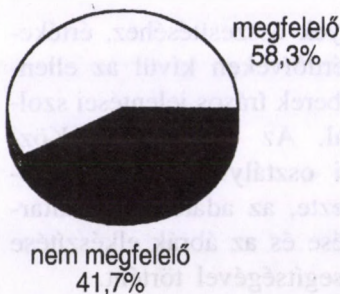
Az elhelyezési körülményeket, a légénységi épületek műszaki és higiénés állapotát mutatja az 1. ábra. A műszaki állapot az ellenőrzött alakulatok több,

mint felénél megfelelő, higiénés kifogás 6 alakulatnál fordult elő (részben megfelelőnek minősítettük azokat az alakulatokat, ahol az előírt higiénés normáknak csak a minimumát tudják biztosítani). (1., 3., 17., 18.)

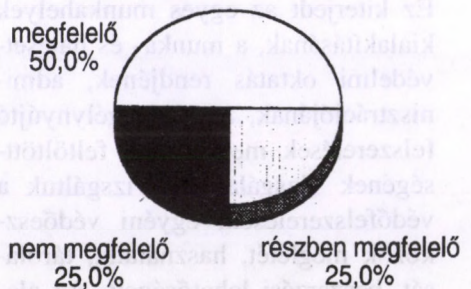
A szolgáltatott ivóvíz minőségéről, a vízellátás és a szennyvízkezelés módjáról ad felvilágosítást a 2. ábra. A vizsgált alakulatok közül 7 rendelkezik saját vízművel, 5 közüzemi hálózatról kapja az ivóvizet. A vízminőség csak 4 alakulatnál megfelelő, a kémiai kifogások aránya 17%, bakteriológiai kifogás szintén 17%-ban fordult elő, a helyszínen levett minták 33%-a volt kémiai és bakteriológiai szempontból is kifogásolt. Az ellenőrzött alakulatok nagy részének szennyvize a városi szennyvízhálózatra kötött, csak 2 alakulat rendelkezik saját, biológiai szennyvíztisztítóval. (3., 4., 16., 19.)

Az élelmezéshigiéné keretében a légénységi és a tisztí konyhák műszaki állapotát és higiénés helyzetét vizsgáltuk, ezt mutatja a 3. ábra. Míg a légénységi konyhánál inkább műszaki kifogások fordultak elő (nem megfelelő

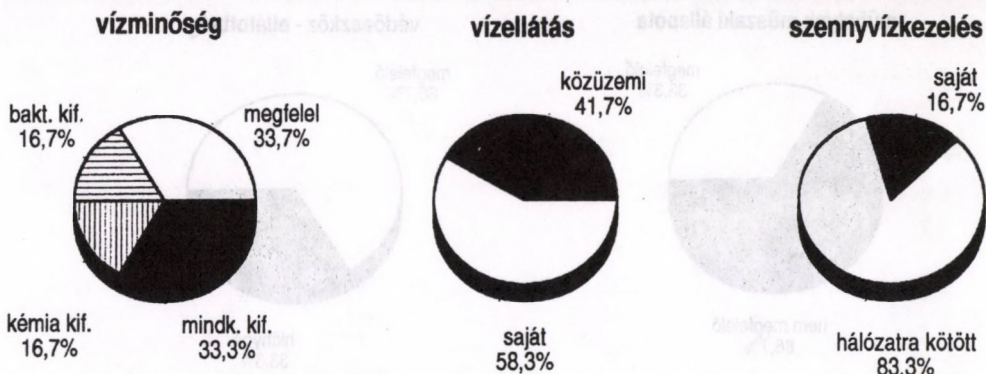
műszaki állapot

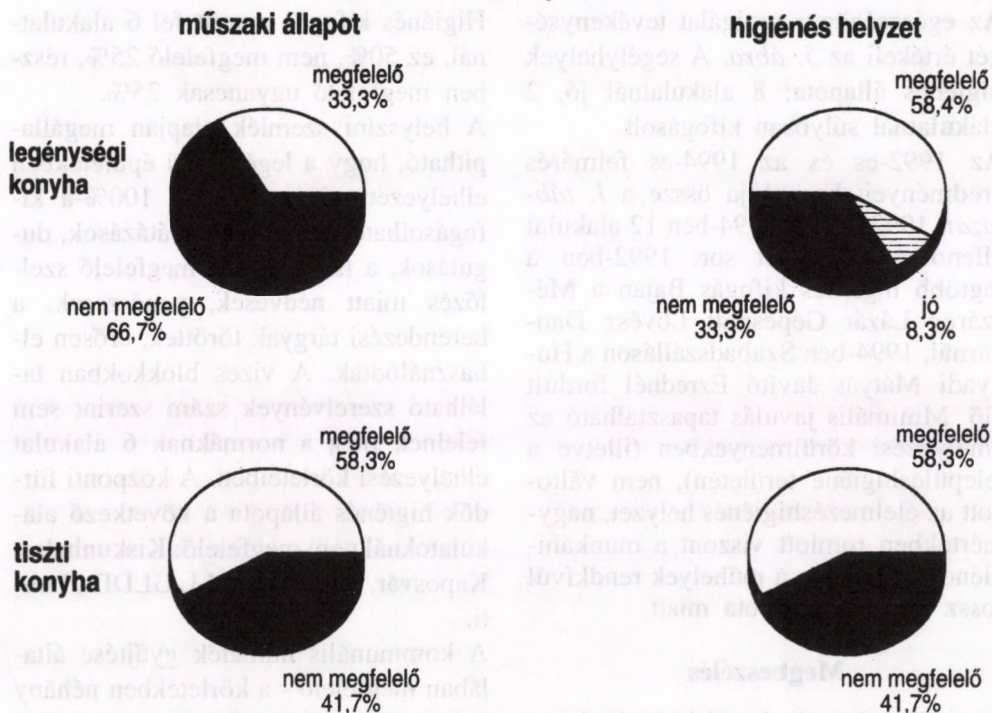
higiénés helyzet

1. ábra: Legénységi épületek műszaki és higiénés állapota

2. ábra Az MH 2. sz. Katonai Kerület alárendeltjeinél a vízminőség, vízellátás és szennyvízkezelés

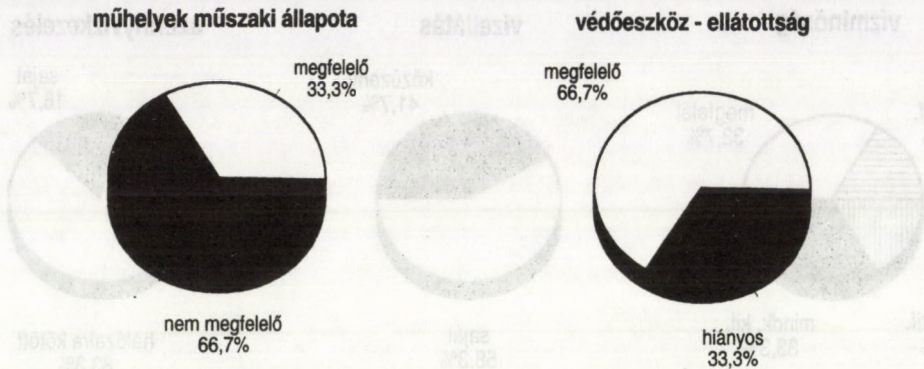

3. ábra: Legénységi és tishti konyhák műszaki és higiénés állapota

8 konyha), addig a tishti konyhák esetében a higiénés kifogás a gyakoribb (7 alakulatnál). (3., 8., 11., 15.)

A munkahigiénével kapcsolatban a munkahelyek műszaki állapotáról és a védőeszköz-ellátás helyzetéről készült a 4.

ábra, mely szerint a munkahelyek zöme igen rossz műszaki állapotban van (8 alakulat), a védőeszköz-ellátás azonban az esetek zömében megfelelőnek mondható. (2., 9., 13., 14.)

4. ábra: A műhelyek műszaki állapota és a védőeszköz-ellátottság helyzete

Az egészségügyi szolgálat tevékenységét értékeli az 5. ábra. A segélyhelyek higiénés állapota: 8 alakulatnál jó, 2 alakulatnál súlyosan kifogásolt.

Az 1992-es és az 1994-es felmérés eredményeit hasonlítja össze a 1. táblázat: 1992-ben 9, 1994-ben 12 alakulat ellenőrzésére került sor. 1992-ben a legtöbb higiénés kifogás Baján a Mészáros Lázár Gépesített Lövész Dandárnál, 1994-ben Szabadszálláson a Hunyadi Mátyás Javító Ezrednél fordult elő. Minimális javulás tapasztalható az elhelyezési körülményekben (illetve a településhigiéné területén), nem változott az élelmezéshigiénés helyzet, nagymértékben romlott viszont a munkahigiéné, elsősorban a műhelyek rendkívül rossz műszaki állapota miatt.

Megbeszélés

A sorállomány elhelyezési körülményeinek vizsgálati eredményei szerint a légénységi épületek műszaki állapota és higiénés helyzete is meglehetősen rossz. (1. sz. ábra). A légénységi épületek műszaki állapota 6 alakulatnál nem megfelelő (Szabadszállás, Baja mindkét alakulata, Kiskörös, Nagykanizsa, Pécs).

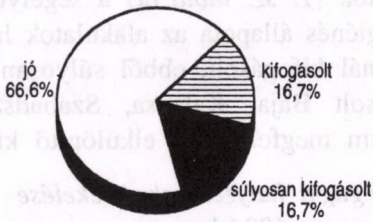
Higiénés kifogás merült fel 6 alakulatnál, ez 50%, nem megfelelő 25%, részben megfelelő ugyancsak 25%.

A helyszíni szemlék alapján megállapítható, hogy a légénységi épületekben elhelyezett vizes blokkok 100%-a kifogásolható: gyakoriak az átázások, dugulások, a falak a nem megfelelő szellőzés miatt nedvesek, penészesek, a berendezési tárgyak törtek, erősen elhasználódtak. A vizes blokkokban található szerelvények szám szerint sem felelnek meg a normáknak 6 alakulat elhelyezési körleteiben. A központi fürdők higiénés állapota a következő alakulatoknál nem megfelelő: Kiskunhalas, Kaposvár, Pécs, Baja M.L.GLDD., Lenti.

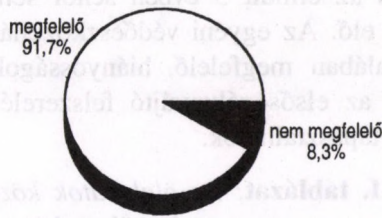
A kommunális hulladék gyűjtése általában megfelelő - a körletekben néhány helyen hiányzik a zárható szemétyűjtő - elszállításuk a kellő gyakorisággal megtörténik.

A vizsgált alakulatok közül 6 rendelkezik önálló vízművel és 2 helyen, Szabadszálláson és Lentiben üzemeltetnek szennyvíztisztítót (2. ábra). A kutak és hidrofórok műszaki ill. higiénés állapota miatt 2 alakulat (Lenti és Ka-

segélyhely higiéniés állapota

járványügyi dokumentáció

5. ábra: Segélyhelyek állapota, az egészségügyi szolgálatok tevékenysége

posvár) kifogásolt, a vízaknák kialakítása nem vízzáró, hiányzik a mintavételi csap, a tömszelence nem zár hermetikusan, nincs megfelelően kialakított védőterület. A laboratóriumi vizsgálatok alapján 8 alakulatnál rendszeresek a kifogások: ebből 6 helyen a vas magasabb a megengedettnél, ugyancsak 6 helyen rendszeresek a bakteriológiai kifogások, melyek elsősorban az előre-gedett hálózatok miatti gyakori csőtörésekkel magyarázhatók.

A szennyvíztisztítók üzemeltetése megfelelő, Lentiben jelenleg nem megoldott a szennyvíziszap végleges elhelyezése.

A légénységi konyhák műszaki állapota az alakulatok 66,7%-ánál nem megfelelő (3. sz. ábra) - vizes falak, málló, omló vakolat, erősen elhasználódott nyílászárók, nem megfelelő szellőzés miatt. Mielőbbi felújítás lenne szükséges Kiskörösön, Kiskunhalason, Kaposváron, Kalocsán, Kiskunfélegyházán, Lentiben, Nagykanizsán és Baján. A higiéniés helyzet ennél lényegesen jobb: csak 4 alakulat kapott nem megfelelő minősítést. A kifogások zöme: a szaksított tárolás hiánya, az elégtelen hűtőkapacitás, a hűtőszekrények állapota, a mosogatás nem megfelelő kivitelezé-

se, a kézfertőtlenítők hiánya, valamint az eszközök hiányos jelölése miatt került fel.

A légénységi étkezdék közül a legrosszabb állapot Kaposváron, Kalocsán és Nagykanizsán van.

Lényegesen jobb a tisztai konyhák műszaki állapota, - a karbantartási és festési munkákat rendszeresebben elvégzik, mint a légénységi konyhákban - csak 5 alakulatnál nem megfelelő. Azonban több a higiéniés kifogás, amelyek egyértelműen személyi mulasztásokra vezethetők vissza.

Kisegítő gazdaság 6 helyen üzemel, ezek közül csak Marcaliban elfogadható az állapota, Kiskunfélegyháza, Lenti és Szabadszállás esetében környezet-szennyezés is történik a hígrágya nem megfelelő elhelyezése miatt.

Az ellenőrzött alakulatok közül 8-nál nem megfelelő a műhelyek műszaki állapota (4. sz. ábra): az akkumulátortöltő nem előírás szerinti (saválló padozat, burkolat, vésszuhany hiányzik) 6 alakulatnál. Több műhely felújítása indokolt Marcaliban és Szabadszálláson. Egészségre ártalmas munkakör, munkahely valamennyi alakulatnál van: akkumulátortöltő, lokátor javító, vegy-

védelmi javító, asztalos műhely, sugaras munkahelyek, de foglalkozási megbetegedés az elmúlt 5 évben sehol sem fordult elő. Az egyéni védőeszközellátás általában megfelelő, hiányosságok inkább az elsősegélynyújtó felszereléseknél tapasztalhatók.

Az egészségügyi szolgálatok tevékenységével kapcsolatban az alábbiak mondhatók (1. sz. táblázat) a segélyhelyek higiénés állapota az alakulatok harmadánál kifogásolt, ebből súlyosan kifogásolt Baja, Kalocsa, Szabadszállás. Nem megfelelő az elkülönítő kialakí-

I. táblázat: Az alakulatok közegészségügyi helyzetének értékelése szakterületenként 1992-ben és 1994-ben

Alakulat	Helyőrség	El-hely.	Élel.	Víz	Sz.víz	Kise-gítő	Mun-ka	Járv.	Ö.
108. Mészros L. GLDD.	Baja								6
44. Tóth Á. Tüzér DD.	Marcali								5
36. Gábor Á. PCTTD.	Kiskunhalas								5
93. Petőfi S. W.E.	Kiskörös								4
14. Thury Gy. GLDD.	Nagykanizsa								4
101. Szigetvári Z.M. Tüdd.	Pécs								3
155. Zselic K.kom.Z.	Kaposvár								3
52. Javító Ezred	Szabadszállás								2
26. Bottyán J. GLDD.	Lenti								2
Összesen		8	7	3	1	9	4	2	

Alakulat	Helyőrség	El-hely.	Élel.	Víz	Sz.víz	Kise-gítő	Mun-ka	Járv.	Ö.
52. Hunyadi M. Jav. E.	Szabadszállás								5
76. Türr. I. Műsz. E.	Baja								4
26. Bottyán J. GLDD.	Lenti								4
5. Kiskun Elektr. Harc.E.	Kiskunfélegyh								4
108. Mészáros L. GLDD.	Baja								4
93. Petőfi S. W.E.	Kiskörös								4
14. Thury Gy. GLDD.	Nagykanizsa								3
35. Dobó I. HKDD. Elők.T	Kalocsa								3
45. Noszlopy G. Vez. B.Z.	Kaposvár								3
36. Gábor Á. PCTTD.	Kiskunhalas								3
44. Tóth Á. Tüzér DD.	Marcali								1
101. Szigetvári Z.M. Tüddd	Pécs								1
Összesen:		6	8	2	0	5	7	3	

Hygiénés sz. megfelel: igen: nem: nincs:

tása, működtetése Baján, Szabadszálláson és Marcaliban. A járványügyi dokumentációval kapcsolatban csak Szabadszálláson merültek fel problémák: az alakulat eü. szolgálat főnökkel nem rendelkezik.

A rovar- és rágcsálóirtás szerződés alapján rendszeresen, negyedévente megtörténik valamennyi alakulatnál, illetve szükség esetén soron kívül is elvégzik a szövetkezetek.

Az alakulatoknál keletkező főbb veszélyes hulladék fajták a következők: egészségügyi veszélyes hulladék, olajos iszap, fáradt olaj, akkumulátorsav, hűtőfolyadék, fékfolyadék, olajos rongy és fűrészpor, festékek, higítók. Az alakulatok a megfelelő nyilvántartással rendelkeznek, az ideiglenes tárolás az előírások szerint történik, néhány alakulatnál azonban nem megoldott az olajos iszap (gépjármű mosók) végleges elhelyezése. Nem megfelelő a veszélyes hulladék kezelése Baja egyik alakulatánál sem, kazánban való égetéshez nincs engedélye Kiskunhalasnak, nincs egészségügyi veszélyes hulladék nyilvántartása Marcalinak és nincs szerződése Pécsnek. Környezetszennyezést okozhatnak a szenes kazánok, bírságot csak egy helyen, Lentiben fizetnek.

Összehasonlítva az 1994-es és az 1992-es ellenőrzés eredményeit az alábbiak mondhatók (1. sz. táblázat):

- Az ellenőrzött alakulatoknál a közegészségügy területén lényeges változás nem történt.
- Kismértékben ugyan, de csökkent az alakulatoknál a kifogások száma.
- Minimális javulás tapasztalható az elhelyezés, a vízellátás és szenny-

vízkezelés területén (Baja víz- és csatornahálózatát a városi rendszerre kötötték, néhány alakulatnál körleteket újítanak fel).

- Lényegesen romlott a munkaegészségügyi helyzet, elsősorban a munkahelyek műszaki állapotának folyamatos rosszabbodása miatt.
- A komplex ellenőrzések tapasztalatai alapján a Magyar Honvédség 2. sz. katonai kerület (Kaosvár) alárendeltjeinek közegészségügyi helyzete jelenleg még éppen elfogadható.
- Az anyagi lehetőségek beszűkülése már jelentősen érezteti hatását az elhelyezési körülmények, az ételmezési ellátás, valamint a munkakörülmények és a környezetvédelem területén.
- A legénységi elhelyezési épületek, a konyhák, étkezdék, munkahelyek, segélyhelyek műszaki állapota folyamatosan romlik, csak minimális karbantartásra, felújításra van lehetőség.
- A vízminőségi kifogások jelentős részét az előregedett víz- és szennyvízhálózat miatti gyakori csőtörések okozzák, melyet a fertőtlenítések gyakran nem megfelelő kivitelezése is tovább fokoz.
- Az ételmezerhigiene területén nemcsak a leromlott állapotú ételmezési blokkok jelentenek közegészségügyi problémát (esetenként ételfertőzés lehetőségét), hanem néhány alakulatnál már a megfelelő ellátás is nehézséget jelent.
- A termelő tevékenység megszűnése, illetve rendkívül nagy mértékű lecsökkenése miatt a munkahelyek elhanyagoltak, műszaki állapotuk ro-

hamosan romlik, de a dolgozók egészségvédelmére, a védőeszközök meglétére és használatára mindenütt odafigyelnek.

- Az egészségügyi szolgálatok egy részénél nincs hivatásos orvos (vagy egyáltalán nincs orvos), ez az ellátás színvonalát és az egészségnevelési tevékenységet nagymértékben befolyásolja.

Az összehasonlító vizsgálataink során

tapasztalt negatív folyamatok további érvényesülése miatt a higiénés körülmények állandó romlása várható (fokozódnak az egészségkárosodások, járványok kialakulásának lehetőségei, stb.). Ennek megelőzése érdekében - az anyagi feltételeket figyelembevéve - kiemelt figyelmet kell fordítani a közegészségügyi-járványügyi rendeletek, utasítások, előírások betartására és betartatására.

IRODALOM

1. *Kertai P.*: Közegészségtan, Medicina 1982.
2. *Tímár M.*: Munkaegészségtan, üzemegeészségtan, Medicina 1981.
3. *Fodor F., Vedres I.*: Közegészségtani-járványtani gyakorlatok és bemutatások, Medicina 1974.
4. 11/1961. EüM-OVF Együttes Utasítás a közcélú vízvezetéki ivóvízellátásra szolgáló víznyerő helyek védőterületéről és védősávjáról (Eü K.7.).
5. 9/1970. EüM-ÉVM rendelet. A köztisztaság fenntartása (Eü. K. 18.).
6. 3/1975. MNHF Utasítás. A csapatok és intézetek közegészségügyi feladatainak részletes szabályairól (HK 20.).
7. 1976. évi II. törvény. Az emberi környezet védelméről.
8. 1976. évi IV. törvény Az élelmiszerekről (Eü. K. 21. 1978.).
9. 3/1979. EüM rendelet. Az egyéni védőfelszerelésekről (Eü. K. 14.).
10. A közegészségügyi-járványügyi ellátás szabályai a Magyar Néphadseregben. Az MH Egészségügyi Szolgálat Főnökség Kiadványa 1982.
11. 9/1985. EüM-BM együttes rendelet. Az étkeztetés közegészségügyi szabályai.
12. 26/1985. MT rendelet. A mérgező hatású anyagokkal kapcsolatos eljárásról.
13. A Magyar Néphadseregben hatályos alapvető munkavédelmi jogszabályok gyűjteménye. Honvédelmi Minisztérium MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség Kiadványa, 1988.
14. *Vámos L.*: Munkaegészségügyi vizsgálatok lokátorok kezelőinél. Honvédervos, 1977, 29: 297-305.
15. *Ormay L., Szántha J., Kovács L., Langer A.*: Konyhatisztasági vizsgálatok és gépi mosogatás higiénés értékelése. Honvédervos, 1977, 29: 329-338.
16. *Hubai Gy.*: Legfontosabb tudnivalók a szennyvíztisztítók működéséről és kezeléséről. Honvédervos, 1976, 28: 147-169.

17. Kádár P.: A közegészségügyi követelmények érvényesülése a Magyar Néphadsereg környezetvédelmi tevékenységében. *Honvédtorvos*, 1988, 39: 41-50.

18. Bíró Gy., Kádár P.: A csapatok higiéniés helyzetének értékelési módszere *Honvédtorvos*, 1971, 23: 42-48.

19. Az Országos Építésügyi Szabályzat és a Budapesti Városrendezési Szabályzat együttes alkalmazásának kézikönyve, Építésügyi Tájékoztatói Központ Budapest, 1992.

**Lt.Col. Zsuzsanna Kékesi M.D. M.C.,
Lt.Col. J. Ürögli M.D.M.C.**

Experiences of complex sanitary inspection at Kaposvár Military District

The authors present the findings of the complex sanitary inspection carried out at the 2. Military District (Kaposvár) in 1994.

After detailed evaluation of observations it can be stated that the aggravation of economic conditions affected almost every field of hygiene. Lack of maintenance and renovation causes deteriorating conditions at the living quarters affecting mainly plumbing and sewage systems. Insufficient amount and inappropriate use of cleaning and des-

infecting agents results in disapprovable hygienic conditions by the handling of provisions. Environmental hygiene is satisfactory in general; at certain places final disposition of oil sludge is still a problem to be solved. Epidemiological activities of the medical services take place according to rules and regulations, but little attention is paid to health education and prevention. Compared to experiences of 1992 there is no apparent change to be observed.

Attention is drawn to the importance of proper public health measures lest the risk of an outbreak heightens.

*Dr. Kékesi Zsuzsanna o.alez.
1456 Budapest, Pf. 19.*